

Il prologo delle *Coefore* restaurato da M.L. West:

Ἐρμῆ χθόνιε, πατρῶϊ' ἐποπτεύων κράτη,
σωτήρ γενοῦ μοι ξύμμαχος τ' αἰτουμένωι.
ἦκω γὰρ εἰς γῆν τήνδε καὶ κατέρχομαι
Ἄργεϊον οὐδας, τοῦτο βουληθεῖς, ὅπως
πατρὸς γένωμαι ξὺν θεοῖς τιμᾶστος,
ὃς δὴ βιαιῶς ἐκ γυναικείας χειρὸς
δόλοισι λαθραίοις δυσκλεῶς τ' ἀπώλετο.
καὶ νῦν κάτω πρὸς αὐτὸν οὐς ἔρω λόγους
πόρθμευσον, Ἐρμῆ, καὶ κατὰ χθονὸς περ ὧν
κλύοι λέγοντος οἴα κἂν χαίροι κλύων.
τύμβου δ' ἐπ' ὄχθωι τῶιδε κηρύσσω πατρί
κλυεῖν, ἀκοῦσαι· σὸς δὲ παῖς πάρεμι' ὄδε,
τλήμων Ὀρέστης, χρόνιος ἐκ φυγῆς μολῶν
αὐθις πρὸς Ἄργους τήνδε φιλάτην χθόνα.
καὶ τὸν μὲν ἄρτι, γῆς ὑπερβαλῶν ὄρους,
ἔδωκα πλόκαμον Ἰνάχωι θρεπτήριον,
τὸν δεύτερον δὲ τόνδε πενθητήριον
τίθημι γαίᾳς ἐν κραταιάεωι πέδωι
τὸν σὸν, πάτερ, πρὸς τύμβον, ὡς ἐμῆς χειρὸς
δέχηι χρόνωι γοῦν τήνδε τιμαλφῆ χάριν·
οὐ γὰρ παρῶν ὤμιωξα σὸν πάτερ μόρον,
οὐδ' ἐξέτεινα χεῖρ' ἐπ' ἐκφορᾷ νεκροῦ.
ἀλλ' ὃ κράτιστον ὧν ποθ' Ἑλλήνων σέβας,
εἵπερ μέλει σοι παιδὸς εὐκλείας τε σῆς
καὶ δωμάτων, ἄρηξον εὐμενεῖ φρενί,
ὡς σοῦ γένωμαι πανδίκως τιμᾶστος
καὐτὸς πατρώοις ἐνδυναστεύσω θρόνοις.
ἔα·
τί χρῆμα λεύσσω; τίς ποθ' ἦδ' ὀμήγουρις

Aristophanes *Ranae* 1119-1174:

- EΥ. Καὶ μὴν ἐπ’ αὐτοὺς τοὺς προλόγους σοὶ τρέφομαι,
ὅπως τὸ πρῶτον τῆς τραγωδίας μέρος
πρώτιστον αὐτοῦ βασιανῶ τοῦ δεξιοῦ.
Ἄσαφής γὰρ ἦν ἐν τῇ φράσει τῶν πραγμάτων.
1120 ΔΙ. Καὶ ποῖον αὐτοῦ βασιανεῖς;
EΥ. Πολλοὺς πάνυ.
Πρῶτον δέ μοι τὸν ἐξ Ὀρεστείας λέγε.
ΔΙ. Ἄγε δὴ σιώπα πᾶς ἀνὴρ. Λέγ’, Αἰσχύλε.
AΙ. «Ἐρμῆ χθόνιε, πατρῶ’ ἐποπτεύων κράτη
1125 σωτῆρ γενοῦ μοι σύμμαχος τ’ αἰτουμένω.
Ἦκω γὰρ εἰς γῆν τήνδε καὶ κατέρχομαι» –
ΔΙ. Τούτων ἔχεις ψέγειν τι;
EΥ. Πλεῖν ἢ δώδεκα.
ΔΙ. Ἄλλ’ οὐδὲ πάντα ταῦτά γ’ ἔστ’ ἄλλ’ ἢ τρία.
EΥ. Ἔχει δ’ ἕκαστον εἰκόσιον γ’ ἁμαρτίας.
1130 ΔΙ. Αἰσχύλε, παραινῶ σοὶ σιωπᾶν· εἰ δὲ μή,
πρὸς τρισὶν ἰαμβεῖοις προσοφείλων φανεῖ.
AΙ. Ἐγὼ σιωπῶ τῶδ’;
ΔΙ. Ἐὰν πείθῃ γ’ ἐμοί.
EΥ. Εὐθὺς γὰρ ἡμάρτηκεν οὐράνιον ὄσον.
AΙ. Ὅρας ὅτι ληρέεις.
1135 EΥ. Ἄλλ’ ὀλίγον γέ μοι μέλει.
AΙ. Πῶς φῆς μ’ ἁμαρτεῖν;
EΥ. Αἰθὺς ἐξ ἀρχῆς λέγε.
AΙ. «Ἐρμῆ χθόνιε, πατρῶ’ ἐποπτεύων κράτη.»
EΥ. Οὐκοῦν Ὀρέστης τοῦτ’ ἐπὶ τῷ τύμβῳ λέγει
τῷ τοῦ πατρὸς τεθνεώτος;
AΙ. Οὐκ ἄλλως λέγω.
1140 EΥ. Πότερ’ οὖν τὸν Ἐρμῆν, ὡς ὁ πατὴρ ἀπάλετο
αὐτοῦ βραχίονα ἐκ γυναικείας χειρὸς
δόλοισι λαθραίοις, ταῦτ’ ἐποπτεύειν ἔφη;
AΙ. Οὐ δῆτ’ ἐκείνον, ἀλλὰ τὸν Ἐριούνιον
Ἐρμῆν χθόνιον προσεῖπε, κἀδήλου λέγων
1145 ὅτι ἡ πατρῶν τοῦτο κέκτηται γέρας.

Scolio ad Arist. *Ranae* 1126:

πατρῶ’ ἐποπτεύων: Τὸ πατρῶα κεκίνηκε τὴν ἀμφιβολίαν. ἦτοι γὰρ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς Ὀρέστης φησὶν, ἢ τὰ καθ’ ἑαυτοῦ λέγει πατρῶα κράτη τοῦ Ἐρμού, καθ’ ὃ καὶ χθόνιος ὁ Ἐρμῆς, ὁ ἐκ πατρὸς ἔχων τὰς ἐν τῷ κόσμῳ βασιλείας ἐπιτηρεῖν. δέον δὲ εἰπεῖν πατρόθεν, πατρῶα εἶπε πρὸς τὸ κράτη. δῆλον δὲ ἐκ τοῦ, »πατρῶον τοῦτο κέκτηται γέρας.«

Scolio ad Arist. *Ranae* 11267

σωτῆρ γενοῦ μοι: Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀγῶνος, ὃν ἀγωνίζομαι, θέλω τιμωρῆσαι τῷ πατρί.

Scolii *Pitica* IV 145:

οὐδὲ κόμαν πλόκαμοι: οὐδὲ τὴν πρώτην κόμην εἰς ἀπαρχὴν τοῖς θεοῖς ἐκείρατο, ἀλλ’ ὡς Ἀχιλλεὺς νέος ἦν πρωτοκόμη (Ψ 144).

Σπερχεῖ’, ἄλλως σοὶ γε πατὴρ ἠρήσατο Πηλεΐς.
καὶ παρ’ Αἰσχύλῳ (Choeph. 6).

πλόκαμον Ἰνάχῳ θρηπτήριον,
τὸν δεύτερον δὲ τόνδε πευθητήριον,
Ὀρέστης φησὶ τῷ Ἀγαμέμνονι. τὰς γὰρ πρώτας κόμας τοῖς ποταμοῖς οἱ ἀρχαῖοι ἀπεκείροντο, σύμβολον τοῦ ἐξ ὕδατος εἶναι πάντων τὴν αὔξειν.

Scolio a Eur. *Alcesti* 768:

οὐδ’ ἐξέτεινα χεῖρ’: σεσημειώται ὅτι καὶ Αἰσχύλος ὡς γινόμενον τοῦτο συνίσταται ἐν ταῖς Χοηφόροις, τὸ ἐκτείνειν τὰς χεῖρας. λέγει δὲ Ὀρέστης [fig. 3]
οὐ γὰρ παρὼν ὦμωξά σόν, πάτερ, μόρον
οὐδ’ ἐξέτεινα χεῖρα ἐπ’ ἐκφορᾷ νεκροῦ
ἄλλως: οὐκ ἐξέτεινα, φησὶ, τὴν χεῖρα ἐν τῷ θρηνεῖν διὰ τὸ ἀσχοληθῆναι. ἔθος γὰρ ἦν ἐκτείνειν τὰς χεῖρας ὅταν ἐκφορᾷ νεκροῦ γίνηται.

- EΥ. Ἦτι μείζον ἐξήμαρτες ἢ γῶ βουλόμην·
εἰ γὰρ πατρῶν τὸ χθόνιον ἔχει γέρας –
1120 ΔΙ. οὗτω γ’ ἂν εἴη πρὸς πατρὸς τυμβωρύχος.
AΙ. Διόνυσε, πίεις οἶνον οὐκ ἀνθοσιμᾶν.
ΔΙ. Λέγ’ ἕτερον αὐτῶ· σὺ δ’ ἐπιτήρει τὸ βλάβος.
AΙ. «Σωτῆρ γενοῦ μοι σύμμαχος τ’ αἰτουμένω.
Ἦκω γὰρ εἰς γῆν τήνδε καὶ κατέρχομαι» –
1125 EΥ. Δις ταῦτόν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς Αἰσχύλος.
ΔΙ. Πῶς δὲ;
EΥ. Σκόπει τὸ ῥῆμ’· ἐγὼ δέ σοι φράσω.
«Ἦκω γὰρ εἰς γῆν» φησὶ, «καὶ κατέρχομαι»·
ἦκειν δὲ ταῦτόν ἐστι τῷ κατέρχομαι. AΙ.
1130 ΔΙ. Νῆ τὸν Δί’, ὥσπερ γ’ εἶ τις εἶποι γείτονα·
«Χρήσον σὺ μάκτραν, εἰ δὲ βούλει, κάρδοπον.»
AΙ. Οὐ δῆτα τοῦτό γ’, ὃ κατεστρωμμένη
ἄνθρωπε, ταῦτ’ ἔστ’, ἀλλ’ ἄριστ’ ἐπῶν ἔχον.
EΥ. Πῶς δὴ; Δίδαξον γὰρ με καθ’ ὅτι δὴ λέγεις.
AΙ. Ἐλθεῖν μὲν εἰς γῆν ἔστ’ ὅτῳ μετῆ πάτρας·
1135 χωρὶς γὰρ ἄλλης συμφορᾶς ἐλήλυθεν·
φεύγων δ’ ἀνὴρ ἦκει τε καὶ κατέρχεται.
ΔΙ. Εὐ νῆ τὸν Ἀπόλλω. Τί σὺ λέγεις, Εὐριπίδη;
EΥ. Οὐ φημι τὸν Ὀρέστην κατελθεῖν οἴκαδε·
λάθρα γὰρ ἦλθεν οὐ πιθὼν τοὺς κυρίους.
ΔΙ. Εὐ νῆ τὸν Ἐρμῆν· ὃ τι λέγεις δ’ οὐ μανθάνω.
EΥ. Πέρανε τοίνυν ἕτερον.
AΙ. Ἦθι πέρανε σύ,
1170 AΙσχύλ’, ἀνύσας· σὺ δ’ εἰς τὸ κακὸν ἀπόβλεπε.
AΙ. «Τύμβου δ’ ἐπ’ ὄχθῳ τῶδε κηρύσσω πατρὶ
κλύειν, ἀκοῦσαι» –
EΥ. Τοῦθ’ ἕτερον αἰθὺς λέγει,
κλύειν, ἀκοῦσαι, ταῦτόν ὃν καφέστατα.

Eur. *Elettra* 509-537:

- Πρ. ἀνόνηθ’ ὅμως δ’ οὖν τοῦτό γ’ οὐκ ἠνεσχόμην·
ἦλθον γὰρ αὐτοῦ πρὸς τάφον πάρεργ’ ὁδοῦ
καὶ προσπεσὼν ἔκλαυε ἔρημίαις τυχῶν,
510 σπονδάς τε, λύσας ἀκκὸν ὃν φέρω ξένοις,
ἔσπειρα, τύμβω δ’ ἀμφέθηκα μυρσίνας.
πυρᾶς δ’ ἔπ’ αὐτῆς οἶν μελάγχμιον πόκει
εὐφάγιοι ἐσεῖδον αἵμά τ’ οὐ πάλα χυθὲν
ξανθής τε χαίτης βοστρύχου κεκαρμένους.
κάθ’ αἵμα, ὃ πά, τίς ποτ’ ἀνθρώπων ἔτλη
πρὸς τύμβον ἐλθεῖν· οὐ γὰρ Ἀργείων γέ τις.
520 ἀλλ’ ἦλθ’ ἔως που σὸς κασίγνητος λάθρα,
μολῶν δ’ ἐθαύμασε ἄθλιον τύμβον πατρός.
σκέψαι δὲ χαίτην προστιθεῖσα σῆν κόμη,
εἰ χρῶμα ταῦτόν κουρίμηε ζεταὶ τριχός·
φιλεῖ γὰρ, αἶμα ταῦτόν οἷς ἂν ἦι πατρός,
τὰ πᾶσι ὅμοια σώματος πεφυκέναι.
Hλ. οὐκ ἄξι’ ἀνδρὸς, ὃ γέρον, σοφοῦ λέγεις,
εἰ κρυπτόν ἐς γῆν τήνδ’ ἂν Αἰγίσθου φόβω
δοκεῖς ἀδελφὸν τὸν ἐμὸν εὐθαρσῆ μολεῖν.
ἔπειτα χαίτης πῶς συνοῖσεται πλόκος,
ὃ μὲν παλαιστραὶς ἀνδρὸς εὐγενοῦς τραφεῖς,
ὃ δὲ κτενισμοῖς θήλυς; ἀλλ’ ἀμήχανον.
530 πολλοῖς δ’ ἂν εὖροις βοστρύχου ὁμοπτέρους
καὶ μὴ γεγῶσιν αἵματος ταυτοῦ, γέρον.
Πρ. σὺ δ’ εἰς ἔχνος βάς’ ἀρβύλης σκέψαι βάσιν
εἰ σύμμετρος σῶι ποδὶ γενήσεται, τέκνον.
Hλ. πῶς δ’ ἂν γένοιτ’ ἂν ἐν κραταιλῶει πῆδω
γαίας ποδῶν ἐκμακτρον; εἰ δ’ ἔστιν τὸδε,
δυσὶν ἀδελφοῖν ποῦς ἂν οὐ γένοιτ’ ἔσως
ἀνδρὸς τε καὶ γυναικός, ἀλλ’ ἄρρηγν κρατεῖ.